

Verižni prevod in medkulturna mediacija

Luka Kropivnik

Verižni prevod je oblika prevoda, ko se preko prevoda iz drugega ali tretjega jezika besedilo prevaja v ciljni jezik. Klaus Roth (1998) opisuje verižni prevod na podlagi prevajanja besedil, ki so bila v ciljni jezik od avtorja do raziskovalca prej prevedena v tri ali štiri jezike. Verižni prevod pa je pogost tako v pisanih besedilih, kakor tudi v ustnem prenosu naracij (Roth 1998: 252).

Med študentskim terenskim delom na balkanski migracijski poti v Bihaću mi je tak primer opisala Anela, ki je sodelovala pri vpisu novorojenca družine na poti v matični register. Novorojenca je bilo potrebno vpisati v matične knjige, saj bodo lahko le tako dokazovali, da formalno obstaja, s tem pa se ognejo situaciji, da bi novorojenec postal apatrid. Ko so starši prišli do matičarja, so morali zagotoviti sodnega tolmača in ker v Bosni in Hercegovini ne deluje noben sodni tolmač, ki bi prevajal iz jezika paštu, so morali najeti sodnega tolmača iz angleščine. Ker nihče iz družine z novorojenčkom ni govoril angleško, so poleg prostovoljke k matičarju pripeljali še enega migranta, ki je govoril paštunščino in angleščino. Družina je tako angleško govorečemu migrantu, oziroma prevajalcu, kakor ga je imenovala Anela, povedala, kaj želijo, v jeziku paštu, on je to prevedel v angleščino, sodni tolmač, pa bi moral to prevesti v bosanščino. Zgodilo pa se je, da sodni tolmač ni razumel "migrantske angleščine", kakor je Anela imenovala jezik, ki ga uporabljajo migranti in lokalci v medsebojni komunikaciji, in je bil prevod v bosanščino onemogočen. Izpostaviti velja, da je družina preko verižnega prevoda z domačini in prostovoljci brez težav komunicirala v angleščini, pred matičarjem pa sodni tolmač ni mogel opraviti svojega dela, saj te angleščine ni razumel. Prevod je bil tako onemogočen. Vmes je posegla Anela, ki je prevedla njihovo pripoved, saj je njihovo angleščino razumela in je prevajala direktno v bosanščino.

Tolmačenje, ki ga je zagotovila Anela pri matičarju lahko poimenujemo *ad hoc* tolmačenje. *Ad hoc* tolmači so osebe, ki niso usposobljene za tolmaško delo, ampak le (delno) obvladajo tako jezik uporabnika nekih storitev, kot tudi dominantni jezik družbe ali splošnosporazumevalni jezik okolja (Kocijančič Pokorn 2019: 36). Gre za obliko tolmačenja, ki je priložnostno, vezano na posamičen primer in samo v tistem trenutku, ko je to nujno potrebno. Tolmačenje Anele je v trenutku, ko je nastala potreba, zagotovilo željeni cilj. Pri tem pa moramo opozoriti, da za to ni bila usposobljena. Na tej točki je potrebno izpostaviti tudi vprašanje medkulturne mediacije, ki se je v prikazanem primeru izkazala kot bolj praktična od uradnega tolmačenja. Medkulturna mediacija v Sloveniji dejansko predvideva strokovno usposobljene, certificirane posameznike, ki dobro poznajo ozadje ljudi na poti in zagotavljajo uspešno komunikacijo z institucijami (Škraban in Lipovec Čebren 2021: 18). Margalit Cohen-Emerique delo medkulturnih mediatorjev definira glede na vrste nalog, ki bi jih ti naj opravljali. Njeno poimenovanje vključuje štiri tipe. Prvi je povezan s funkcijo omogočanja stikov, natančneje z omogočanjem komunikacije in razumevanja obeh strani. K temu tipu mediacije poleg tolmačenja prišteva še informiranje, spremstvo uporabnikom in pomoč pri orientaciji v sistemu. Drugi tip pa omogoča razjasnitev nesporazumov, zamer in napetosti, ki niso le posledica nepoznavanja različnih kulturnih kodov in vrednot drugih, temveč tudi predsodkov in stereotipov (Cohen-Emerique 2007: 11-12).

Če se ponovno navežem na zgornji primer, lahko izpeljemo, da je v situaciji, ko je prostovoljka poskušala prevesti sporočila pri matičarju, dejansko delovala bolj kot medkulturna mediatorka. Pri tem naj izpostavimo, da se je več naših sogovornikov_ic na terenu angleščino naučilo na migrantski poti. Posamezni domačini_ke – podporniki_ce ljudi na poti, pa so se angleško naučili s prihodom migrantov na njihovo območje. Pri tem velja izpostaviti, da v tem primeru ne gre za angleščino, ki bi jo lahko primerjali z jezikovno normo angleškega jezika, ampak za obliko jezika, ki bi ga v skupnem jezikovnem okviru Evropske unije verjetno ocenili na preživetveno raven (A1/A2). Nekateri posamezniki tako obvladajo omejen korpus besed, ki pa je bistven za vsakodnevno komunikacijo. Trditev, da so posamezniki_ce na tem območju med potjo izoblikovali_e svoj jezikovni kod, bi bila preuranjena, z gotovostjo pa lahko trdimo, da posamezniki_ce v angleščino vključujejo tudi besede, ki prihajajo iz njihovih prvih jezikov. Posamezniki_ce, ki z njimi preživijo več časa, tako to komunikacijo lažje razumejo, kot pa nekdo, ki se je sistematično učil angleščino v okviru šolskega sistema.

Tu se kaže pomembna prednost medkulturne mediacije, ki upošteva tudi zaledje neke skupnosti, ki je seveda ne smemo homogenizirati, pa vendar lahko izpeljemo nekatere kulturne značilnosti, ki so lahko medkulturnemu mediatorju poznane bolj kot uradnemu tolmaču. V predstavljeni situaciji dejansko govorimo o tem, da je bilo bolj bistveno, da je prišlo do verižnega prenosa informacije, četudi so se stvari s prevodom izgubljale, je bil cilj – vpis otroka v matično knjigo – dosežen. Zavedati pa se moramo tudi pasti, ki jih lahko izpuščanje informacij v verižnem prevodu prinese na primer v zdravstvu ipd. Vpliv jezikovnih ovir v formalnih situacijah dejansko lahko pripelje do drugačne obravnave migrantov. Institucionalna neodzivnost na tovrstne jezikovne ovire pa lahko še zaostreje rasistični odnos do migrantov in etničnih manjšin (Lipovec Čebren 2021: 2).

1. 7. 2022.

Literatura

Cohen-Emerique, Margalit. 2007. "Intercultural Mediators. Bridges of Identities". *Interculture* 153: 7-22.

Lipovec Čebren, Uršula. 2021. "Language as a Trigger for Racism. Language Barriers at Healthcare Institutions in Slovenia". *Social Sciences* 10/4: 125.

Škraban, Juš in Uršula Lipovec Čebren. 2021. *Medkulturna mediacija in zdravstvo v Sloveniji*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.

Kocijančič Pokorn, Nike. 2019. "Reševanje jezikovnih ovir v slovenskem zdravstvu. Analiza stanja". *Večjezično zdravje. Komunikacijske strategije in večkulturni stiki s tujejezičnimi bolniki v slovenskem zdravstvenem sistemu*. Nike Kocijančič Pokorn in Uršula Lipovec Čebren, ur. Ljubljana: Znanstvena založba FF, 30-48.

Roth, Klaus. 1998. "Crossing Boundaries. The Translation and Cultural Adaptation of Folk Narratives". *Fabula* 3-4: 243-255.

Bilješke

Tekst je napisan u okviru kolegija Suvremene migracije, državljanstvo i etničke manjine (doc. dr. Ana Sarah Lunaček Brumen i izv. prof. dr. Uršula Lipovec Čebren) na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskog fakulteta u Ljubljani.